

תוכן העניינים

תקצירי המושבים במליאה:

**Religions and Philanthropy in Mediterranean Civil Societies:
A Differentiated Isomorphism from the Oldest Civilizations to
the Modern Era**

Prof. Giuliana Gemelli, University of Bologna

**Non-Governmental Societal Organizations in the Age of Reforms
Palestine: 1870-1914**

Dr. Mahmoud Yazbak, University of Haifa

**Pre-modern Jewish Women's Associations as Agents of Change
Jerusalem 1860-1918**

Prof. Margalit Shilo, Bar-Ilan University

The Market Transformation of Nonprofits and Philanthropy

Prof. Dennis R. Young, Georgia State University

**The Changing Business Relationship with the Third Sector: Philanthropy,
Investment or Exchange?**

Prof. Margaret Harris, Aston University, UK

The Globalization of Philanthropy: Some Old and New Challenges

Prof. Benjamin Gidron, Ben-Gurion University of the Negev

The Welfare State, the Non-Profit Sector and the Politics of Care

Prof. Yeheskel (Zeke) Hasenfeld, UCLA

**Speaking to Global Debates with a National Lens:
South African Social Movements in Comparative Perspective**

Prof. Adam Habib, Durban University

The Role of Civil Society in the Political Arena: Lessons from Israel

Prof. Itzhak Galnoor, Hebrew University of Jerusalem

Post-colonial Dilemmas: International NGO Response to War and Disaster

Dr. Hugo Slim, Centre for Humanitarian Dialogue, Geneva

International NGOs in Disaster Response: A Case for Regulation

John Telford, Team Leader, Tsunami Evaluation Coalition (TEC)

**Developing a Model of Inter-Sector Cooperation in Humanitarian Crises -
Lessons from the Second Lebanon War**

Dr. Hagai Katz, Ben-Gurion University of the Negev

מחקרים חדשים על המגזר השלישי בישראל (מושבים מקבילים):

הכשרה מקצועית: תפקידים וביצועים של המגזר השלישי ביחס למגזר הממשלתי והמגזר הפרטי
 פרופ' ישראל לוסקי וד"ר יהודית גבעון, המחלקה לכלכלה, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

"חונך נערינו על פי דרכינו" – מעורבות ארגוני הורים במערכת החינוך: מקרה המבחן של ארגון ה.ל.ה.
 גל אריאלי, המחלקה לממשל ורעיון מדיני, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

The Role of International Non Government Organizations in Economic Development, Peace, and Human Security: A comparative Analysis of the World Bank and UNRWA's Aid Operations.
 Prof. Nitza Nachmias, Division of Management & Public Policy, University of Haifa

תכונות ארגוני המגזר השלישי בישראל בעידן של הפרטה חלקית ומיסחור
 אסתר זיכלינסקי, עו"ס, סטודנטית לדוקטורט - אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הערכה בארגוני המגזר השלישי – תמונת מצב
 ד"ר חגי כץ והילה יוגב, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי;
 ד"ר ברברה רוזנשטיין וזהבה סער, איל"ת - אגודה ישראלית להערכת תוכניות

שביעות רצון ומחויבות לארגון בארגוני מע"ש במגזר שלישי
 ד"ר ענת פרוינד וענת בן-צבי, ביה"ס לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה

ארגוני החברה האזרחית בנסיונות לניהול ויישוב השסע הדתי חילוני
 בת חן וינהבר, ראש המכון ליזמות בחינוך-מגזר שלישי, מגזר עסקי ובתי ספר
 במכללה האקדמית בית ברל, ואוניברסיטת בר-אילן התוכנית לניהול ויישוב סכסוכים

ארגוני מגזר שלישי בחינוך
 רינת בן נון, דוקטורנטית בחוג לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, והמכון ליזמות
 בחינוך-מגזר שלישי- מגזר עסקי ובתי ספר, המכללה האקדמית בית ברל

פעילות סינגור-פוליטי של ארגוני מגזר שלישי המספקים שירותים חברתיים
 מיכל אלמוג-בר ופרופ' הלל שמיד, ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית,
 האוניברסיטה העברית בירושלים

התנדבות ומעורבות בחברה הישראלית: מחקר באזורי שותפות 2000 של הסוכנות היהודית
 דורית בן-ברוך, בית הספר לניהול אוניברסיטת חיפה, מנכ"ל Elixir – מחקר יעוץ והדרכה, ועידית
 מיכאלי, תוכנית שותפות 2000, המחלקה לישראל בסוכנות היהודית

מושבים במליאה

Religions and Philanthropy in Mediterranean Civil Societies: A Differentiated Isomorphism from the Oldest Civilizations to the Modern Era

Prof. Giuliana Gemelli, University of Bologna

Religion is traditionally a powerful force for generosity. Not only do community and social values shape philanthropy but philanthropy as a set of values and practices is a reflector of social behaviors as well as a mold of social visions and norms. Historically, the oldest roots of philanthropy are located in the Mediterranean areas. The *raison d'être* of philanthropic institutions in the Antiquity, during the Greek and Roman period until the Middle Ages, in the Christianity as well as in the Islamic and Jewish traditions has been mainly the preservation of *memoria* - both liturgical and profane.

The aim of preserving *memoria* is implicit in the meaning of *waqf*, which refers to philanthropic foundations in the Islamic world and is derived from the Arabic root verb *waquafa*, which means to "cause a thing to stop and stand still". In the Jewish tradition the practice and the rigorously defined rules of the *Tzedakah* indicates the path to the perpetuation of the act of giving after the death of the giver. Robert Wuthnow states that religion and giving are never private issues.

By using the *long durée* approach, the aim of this paper is to analyze how philanthropic institutions, by articulating individual freedom and social responsibility, extend the concept of legacy, as relations between the original founder and the beneficiaries to the principle of responsibility towards the next generations and to create the tradition of applying private wealth to public purposes and benefits. This proved to be a universalistic need of societies in preserving their own identity. In their long-term historical evolution, as well as in structural configuration, philanthropic institutions are characterized by a differentiated isomorphism and represent the adaptation to the evolutionary patterns of societies and cultures of universal needs such as the legacy of the past generations to the future ones, and the quest for social justice as a principle of social and economic re-equilibration. The paper will explore the relations of the evolutionary patterns of philanthropy with the shaping of Mediterranean civil societies, through some historical examples. The focus will be on hybridization's patterns among cultures and civilizations as well as between traditions and modernity.

Giuliana Gemelli is Professor of Contemporary History at the University of Bologna and director of the International Masters Program in Philanthropy and Social Entrepreneurship. She is also director of the new international journal Giving: Thematic Issues in Philanthropy and Social Innovation. She has published extensively on history of philanthropy in Europe and the US.

**Non-Governmental Societal Organizations in the Age of Reforms
Palestine: 1870-1914**

Dr. Mahmoud Yazbak, University of Haifa

The introduction of the Ottoman reforms during the second half of the 19th century in Palestine, the new form of administration they entailed, and the changing material bases they engendered did much to erode the long-standing division among the urban political, religious and mercantile elite. The new reality, whereby one needed to be "elected" to many of the positions in the administration, led to a new phenomenon in the form of family coalitions, called *jam`iyyat*, or "leagues". They were created to promote the interests of the members of the families that belonged to them. The *jam`iyyat* formed pressure groups which worked to ensure the interests of the members versus the local government. A salient aspect of the *jam`iyyat* is that those who founded them did not come from the old ruling elite.

Mahmoud Yazbak is Professor of History of the Middle East at University of Haifa. His research was published in various scholarly journals, and it encompasses issues relating to women, children, sanctified burial sites and charitable organizations, as well as Palestinian urban and rural society during the Ottoman rule in Palestine. He authored four books on the history of Palestinian society in the city of Haifa from the Ottoman era throughout the British Mandate in Palestine.

**Pre-modern Jewish Women's Associations as Agents of Change
Jerusalem 1860-1918**

Prof. Margalit Shilo, Bar-Ilan University

The desolate and needy Jewish community of Jerusalem was a suitable arena for women's charitable associations. My research focuses on three different female institutions and analyzes the various ways in which women penetrated the public sphere, changed it and evolved new understanding of female abilities and identities. These societies were established by ultra-Orthodox women who saw their work as a continuation and realization of traditional Jewish values. The *Hakhnasat Orchim* (soup kitchen) society which got foremost praise from the male establishment for their help to newcomers, reveals women challenging their social and religious inferiority. The *Ezrat Nashim* (aid for women) society was the first in the Middle East to establish a hospital for the mentally ill, thus introducing the concept of dignity for every human being, even those severely handicapped. Therese Dreifuss, a single young woman, not only opened soup kitchens for 3000 children when W.W.I broke out but was also the first female fund raiser who went on her own to Europe and the U.S. and represented the Jewish community of Jerusalem.

These and other women's societies were not only of great benefit for the Jewish community of Jerusalem but trailblazers who changed their society while changing the concept of womanhood.

Margalit Shilo is Professor in the Land of Israel Department at the Bar Ilan University, where she specializes in the history of the Jewish people in pre-state Israel. She has authored many articles and award winning books, including Experiments in Settlement (winner, The Ruppin Prize, 1988), and Princess or Prisoner? Jewish Women in Jerusalem, 1840-1914 (Winner, The Bahat Prize, 2000, finalist, Jewish Book Award, 2005). Professor Shilo is also an active member in the Jewish Feminist Orthodox Organization Kolech.

The Market Transformation of Nonprofits and Philanthropy

Prof. Dennis R. Young, Georgia State University

It is well known that nonprofit organizations support themselves from several different sources of income, with widely varying mixes of fees, private contributions, government grants and contracts, investment income, and gifts and services in-kind. It is also broadly appreciated that fee income has become an increasingly important staple of nonprofit finance. What may be less understood are the ways in which all sources of nonprofit income are becoming more market-like in their forms. For example, traditional philanthropy is being transformed through increased reliance on investment criteria, leveraging of philanthropic assets and individual donor discretion, while government funding is trending towards demand-side subsidies to support consumer choice of alternative service suppliers and the funding of social enterprises and public/private partnerships in place of traditional governmental programs. These trends reflect larger political and economic forces, especially losses of confidence in traditional institutions, pressures for greater accountability, and increasing emphasis on individual choice and discretion stemming in part from developments in technology. This paper offers an overview of the sources of nonprofit finance, especially in the United States, how and why they are changing, and possible implications of these changes for the viability of nonprofit institutions and their impacts on society.

Dennis R. Young is Professor of Private Enterprise at Georgia State University where he directs the school's nonprofit studies program. Previously he was Professor of Nonprofit Management and Economics at Case Western Reserve University and director of the Mandel Center for Nonprofit Organizations. He is the founding editor of the journal Nonprofit Management and Leadership and past president of the Association for Research on Nonprofit Organizations and Voluntary Action (ARNOVA). He is the author of many scholarly articles, and author or editor of several books on the management and economics of nonprofit organizations. He is also President and founding CEO of the National Center on Nonprofit Enterprise.

The Changing Business Relationship with the Third Sector: Philanthropy, Investment or Exchange?

Prof. Margaret Harris, Aston University, UK

The term 'corporate philanthropy' has been widely used to refer to giving of money, goods and time by the business sector. Often the giving is directly to third sector 'good causes' or third sector organizations are involved in the giving as intermediaries. Thus, this presentation will critically analyze trends in the 'giving' activities of businesses and their implications for the third sector.

It will consider the pressures on businesses to develop closer relationships with the third sector, as well as the concepts applied to the giving activities of business (not only 'corporate philanthropy' but also 'corporate citizenship', 'corporate social responsibility' and 'community involvement'). The implications of the trends in business giving for the third sector, and for the study of the third sector, will be drawn out. The presentation will conclude with a discussion about whether 'philanthropy' is an appropriate concept for understanding the contemporary relationship between business and third sectors.

Margaret Harris is Professor of Voluntary Sector Organization and Chair of the Centre for Voluntary Action Research at Aston Business School, Birmingham, England. She is also Visiting Professor in the Department of Continuing Education at Birkbeck College, University of London. Previously, she was Deputy Director of the Centre for Voluntary Organization at the London School of Economics. She has published widely in the academic and professional press on third sector management; voluntary governing boards; volunteering; religious-based organizations; third sector mergers; and the impact of public policy on third sector management.

The Globalization of Philanthropy: Some Old and New Challenges

Prof. Benjamin Gidron, Ben-Gurion University of the Negev

The process of globalization, which changed the nature of business, the media and politics, did not skip over the world of philanthropy, where it has many expressions. At the one end of the spectrum there are more and more individuals donating and volunteering in countries other than their own, especially after natural disasters and wars. At the other end we are witnessing more and more foundations adopting a global view of their mission and investing tremendous amounts of funds in what is termed "cross-border philanthropy".

The phenomenon of "cross-border philanthropy" is not new. Amongst the Jewish people it has a tradition that dates back two and half millennia. In the modern era, large foundations such as Rockefeller and Ford have a long history of supporting public health and educational projects in developing countries. More recently the Bill and Melinda Gates Foundation came into prominence when it took upon itself to eradicate Malaria and AIDS in Africa.

While the phenomenon of "cross-border philanthropy" is not new, some of the motivations for it and some of the frameworks in which it is practiced are. The paper poses a series of questions and dilemmas regarding those, which constitute major challenges for those practicing it.

Benjamin Gidron is the Founding Director of the Israeli Center for Third sector Research (ICTR) since 1997. He is also Professor of Nonprofit Organizations Management at the School of Management in Ben Gurion University of the Negev in Israel, where he serves as the head of the Nonprofit Management Specialization. His many books and articles deal with various aspects of the third sector and civil society, philanthropy, social movements and related topics. He was the founding president of the International Society for Third sector Research (ISTR).

The Welfare State, the Non-Profit Sector and the Politics of Care

Prof. Yeheskel (Zeke) Hasenfeld, UCLA

The hallmark of the welfare state is the extension of social rights to the most vulnerable – the poor, children, frail elderly, the ill and the disabled. This historical achievement was made possible through political advocacy by labor unions, civic associations and non-profit service organizations. As mature welfare regimes struggle with rising costs, an aging population and a changing economy, new political forces have arisen that threaten these rights and may even result in their contraction. They are driven by a neo-liberal ideology that sees the rule of the deregulated market as a moral imperative, advocates reduction in public spending, the privatization of public services, and shifting responsibility from the public to the individual. As a result, both in the U.S. and other western democracies the nonprofit service sector faces a political environment that includes the institutionalization of the ‘new public management’ ideology, devolution and privatization of services, the contracting of care to the private sector, and the increased responsibility of citizens for their own care. These forces shift the political discourse about the rights of the most vulnerable from the national to the local level, reduce the national visibility of their needs, dampen the motivation of the nonprofit sector to challenge the state, push the sector toward market oriented calculus in the provision of care, raise serious issues about accountability, and replace the sector’s ideology of care with an ideology of efficiency.

Zeke Hasenfeld is Professor of Social Welfare at the UCLA School of Public Affairs. His research focuses on the dynamic relations between social welfare policies, the organizations that implement these policies and the people who use their services. The study of these relations enables policy makers and practitioners to understand how social welfare policies and services are actually delivered by workers and experienced by clients, and the resulting impact the policies have on the well-being of their recipients. He published many books on social welfare, human services, nonprofit organizations, social movements and related issues.

**Speaking to Global Debates with a National Lens:
South African Social Movements in Comparative Perspective**

Prof. Adam Habib, Durban University

The paper reflects on the empirical cases undertaken in the first comprehensive national study of contemporary social movements in South Africa and speaks to the debates that have emerged in the global academy. In particular it responds to two assertions in this debate; first, that the fulcrum of social struggles for a human development agenda has shifted from the arena of production to consumption, and second, that identity movements and struggles are replacing the overtly material ones, especially in post-industrial societies. The South African study of social movements suggests that both these assertions are too simplistic, and that in reality a more nuance interpretation is required. While the scale of social struggles has expanded in the arena of consumption, our case studies suggest that movements in the arena of production not only continue to retain vibrancy, but also are crucial to the sustainability of struggles of consumption. Moreover these same case studies suggest that while identity movements and struggles are indeed on the increase, material issues are as relevant to these struggles as they have been to the earlier social movements. Finally the paper concludes with the argument that these movements are crucial in many of the democratizing societies for creating the substantive uncertainty that is necessary for facilitating the accountability of political elites to their marginalized citizens so that a more human-oriented development agenda is realized.

Adam Habib is Honorary Research Professor at the School of Development Studies at the University of KwaZulu-Natal and the Centre for Civil Society in that university. He is also director of the South African Human Sciences Research Council's Democracy and Governance research program. He published extensively on issues related to social movements, civil society, and social protest, in South Africa, the African continent and globally.

The Role of Civil Society in the Political Arena: Lessons from Israel

Prof. Itzhak Galnoor, Hebrew University of Jerusalem

This paper aims to analyze the change in the role of civic society in the Israeli political system: from supplementary and dependent to an independent and influential one. Various institutions have been involved in this change and the question of how influential is civic society in Israel nowadays is highly contested. The main topics to be discussed are presented below.

1. Background: the Well Organized Political System of the Pre- State Period and the First decades of the State.
2. The Social-Economic Change in the late 70's.
3. Civil Society Organizations and the Party System.
4. Civil Society Organizations and the Public Bureaucracy.
5. The Role of the Courts.
6. Participation in Policy Making and Influence
7. Lessons from Israel.

Itzhak Galnoor is Herbert Samuel Professor of Political Science at Hebrew University of Jerusalem. His research interests are in the areas of comparative politics and the Israeli political system, public policy and administration and humor and politics. He published extensively on these issues, including scholarly articles, books and textbooks. Professor Galnoor performed and is still performing various leadership roles in the academic world, including on the Executive Committee of the International Political Science Association, on the Israel Science Foundation's Executive Committee and on the Governing Board of Hebrew University of Jerusalem. In the years 1994-1996 he was Head of Israel's Civil Service Commission and was recently appointed Deputy Chair of Israel's Council of Higher Education.

**Post-colonial Dilemmas:
International NGO Response to War and Disaster**

Dr. Hugo Slim, Centre for Humanitarian Dialogue, Geneva

This paper concentrates on the ideology and experience of international NGOs (INGOs) which have responded transnationally to war and disaster in the last 100 years. In particular, it examines British INGOs but also makes reference to similar American and French traditions. It gives a brief historical description of the colonial and post-colonial development of these organizations and their transition from early relief organizations into development and humanitarian agencies, many of whom now consider themselves “rights-based” global movements. It then makes an analysis of the extraordinary power these organizations have achieved, in post-colonial Africa in particular, and the influence they have over the western imagination and its perception of distant wars and disasters. The paper then focuses on a number of critical post-colonial dilemmas for INGOs as they grapple with their extraordinary growth and proliferation; their tendency to routinely out-perform the state; the contradictions between their colonial style and their ideology of empowerment, and their ability to over-run, capture and undermine local civil society actors. In conclusion, the paper uses the concept of political contract to judge whether INGOs enhance or undermine good governance and democracy in the many post-colonial settings of war and disaster.

Hugo Slim is Chief Scholar at the Centre for Humanitarian Dialogue in Geneva where he leads the Centre's research and policy work on the protection of civilians in war, and is currently completing a book on the subject entitled, Killing Civilians: Method, Madness and Morality in War to be published by Hurst in September 2007. Previously, Hugo was Reader in International Humanitarianism at Oxford Brookes University, worked for Save the Children UK and the United Nations in Morocco, Sudan, Ethiopia, Israel and the Palestinian Territories. Between 1998 and 2004, he was on the Council of Oxfam GB and an International Adviser to the British Red Cross.

International NGOs in Disaster Response: A Case for Regulation

John Telford, Team Leader, Tsunami Evaluation Coalition (TEC)

This paper examines the effectiveness, accountability and financing of INGO responses to natural disasters, drawings on the author's experiences with relation to several responses to natural disaster. It concludes that there is a need to regulate their activities at both international and national levels.

Firstly, the paper examines the capacity, effectiveness and impact of international response efforts, especially for disaster *recovery*. The speed, type, standards, appropriateness, quality, duration, scale, professionalism and inter-relatedness of responses are reviewed.

It then turns to issues of accountability to affected people and authorities, especially intended 'beneficiaries'. Questions are raised about INGO accountability for the cost-effective use of the massive funds collected and how successful INGOs are in informing and involving locals. The overwhelming 'importation' of poorly prepared expatriates, the imposition of English as a 'lingua-franca', and the 'poaching' of staff from national and local organisations in order to strengthen their own capacities are highlighted. The application of humanitarian principles developed for armed conflict situations, such as 'independence', is also analysed.

The commercial aspects of INGO disaster responses are subsequently described. Competition for funds, clients ('beneficiaries') and visibility; commercial advertising techniques; supply-driven responses; an aversion to criticism; and the role of official government donors in fostering INGO dependency and proliferation are addressed. The evolution from agile, dynamic, grass-roots implementing organisations to increasingly bureaucratic, corporate intermediaries is explored.

The paper concludes that much, if not most disaster response is achieved by affected-people and their families, co-nationals (including those abroad) and authorities. The potential value of well-targeted and professionally delivered INGO *support* is recognised. So too is the need for formal regulation of their activities. Serious structural weaknesses and creeping commercialism necessitate improved quality controls. Recommended steps include the development of international disaster response law (IDRL) and related national regulatory legislation, complemented by INGO specialisation, cooperation and self-regulatory mechanisms. Fundamentally, however, the long-term strengthening of the oversight capacities of local people, their organisations and relevant authorities is essential.

John Telford is an international humanitarian and development aid consultant. Over 27 years, he has worked as a practitioner ,trainer, analyst and evaluator, world-wide, covering both natural disaster and conflict related programs (for the UN, Intergovernmental Organizations, NGOs and directly with communities). Recently he was team-leader for the Tsunami Evaluation Coalition (TEC) and co-author of the evaluation Synthesis Report. He published various articles and chapters on Humanitarian Action, development and relief, Program Evaluation and other related topics.

Developing a Model of Inter-Sector Cooperation in Humanitarian Crises - Lessons from the Second Lebanon War

Dr. Hagai Katz, Ben-Gurion University of the Negev

Third Sector organizations are playing a growing role in attempts to address the needs of populations affected by humanitarian crises triggered by natural disasters and acts of violence. Since the 1980's NGOs and other civil society actors have provided a substantial share of disaster relief services and resources, following events as dissimilar as the earthquake in Bam, Iran and the attack on the World Trade Center. In fact, disaster relief has become yet another area where governments, civil society organizations and business firms operate simultaneously, though seldom in tandem. Difficulties in inter-agency coordination have brought about discussion on the appropriate ways to develop synergetic relief delivery systems involving the manifest actors acting on the ground in disaster areas. However, no accepted conception on how this end can be achieved has been formed as of yet. There is a pressing need to develop such conventions that are based on an understanding of the relative advantages and drawbacks inherent in the operation of different types of actors.

Our study of the role that the Third Sector played in the relief work in the north of Israel during the Second Lebanon War provides us with a case study of Third Sector involvement by which the structural advantages and shortcomings of these organizations in such contexts can be examined. It reveals that the strength of Third Sector organizations in disaster settings is expressed in their adaptive capacity, their organizational flexibility and their ability to mobilize philanthropic energies and enhance social solidarity. The weakness of the Third Sector was mainly in the organizations' limited resources, poor coordinative capacity and lack of systemic approach to relief. In light of these limitations and advantages, some considerations for a model of Third Sector-government coordination in humanitarian emergencies will be discussed.

Hagai Katz is chief research officer at the Israeli center for Third-sector Research (ICTR) and lecturer of Nonprofit Management at the Ben Gurion University School of Management. He is also a research associate at the UCLA Center for Civil society, and Editor of the Data Programme of the Global Civil Society Yearbook project. His publications concern Israeli civil society and third sector, global civil society, and the nonprofit sector in Los Angeles region.

מחקרים חדשים על המגזר השלישי והחברה האזרחית בישראל

מושבים מקבילים

הכשרה מקצועית: תפקידים וביצועים של המגזר השלישי ביחס למגזר הממשלתי והמגזר הפרטי

פרופ' ישראל לוסקי וד"ר יהודית גבעון, המחלקה לכלכלה, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

מטרות המחקר

נושא ההכשרה המקצועית הוא בעל חשיבות לאומית רבה לאור שיעורי האבטלה והעוני הגבוהים הנשורים בשנים האחרונות בישראל. מומחים רבים טוענים שהדרך היעילה ביותר להילחם בתופעות האבטלה והעוני הוא בעזרת הכשרות מקצועיות. המגזר השלישי שואף למלא תפקיד חשוב במאמצים להפחתת העוני, ולכן סביר שהוא ימלא תפקיד משמעותי בתחום ההכשרה המקצועית.

מטרת מחקר זה לבדוק את תפקידו של המגזר השלישי בתחום ההכשרות המקצועיות תוך השוואה בינו לבין המגזר הממשלתי והמגזר הפרטי. במחקר ראשוני זה נתמקד בהשוואות המתמיינות למאפיינים הבאים: מקצועות היעד של ההכשרה, קבוצות האוכלוסייה אליהן מיועדת ההכשרה (כגון, מובטלים, עולים, נכים וכדומה), הכשרה מקצועית צרה או רחבה, מימון ההכשרות וחלקו של כל מגזר בתחום ההכשרות.

תוצאות מחקר זה מיועדות להביא לשיפורים בתחום ההכשרה המקצועית בישראל.

מסגרת מושגית-תיאורטית

התחום של ההכשרה מקצועית איננו מוגדר בצורה ברורה וקיימת חפיפה רבה בינו לבין לימודים רגילים מצד אחד ועם אימון ולמידה תוך כדי עבודה במפעלים. במחקר זה נתמקד בהכשרה מקצועית הניתנת ע"י מוסדות מיוחדים לכך, ולא נכלול במחקר הוראה רגילה או אקדמית הניתנת בבתי ספר, באוניברסיטאות ובמכללות. כמו-כן, לא נכלול במחקר הכשרה תוך מפעלות אשר מיועדות לעובדי המפעל. יחד עם זאת, לא נתעלם ממכללות ואוניברסיטאות מקיימות קורסי הכשרה מקצועית מיוחדים בנוסף ללימודים האקדמיים הרגילים, ואף לא נתעלם ממפעלים אשר מקיימים פעילות של הכשרה מקצועית אשר איננה מיועדת רק לעובדי המפעל. גיל הלומדים (מעל 21) הוא אחד מהקריטריונים לגבי הכללת תחום מסוים במסגרת המחקר.

ההכשרה של המוסדות העוסקים בכך יכולה להיות מגוונת במידה רבה לפי המאפיינים הבאים:

- א. מדת הכפייה ומידת השיקול האישי בהצטרפות פרט להכשרה: יש הכשרות שבהן הפרט מצטרף מרצונו החופשי על-מנת לשפר את כישוריו המקצועיים, ויש הכשרות שבהן קיימים "מקל או גזר" היצרים לימוד מתוך כפייה או על מנת לא לאבד הטבות שונות (כגון, דמי אבטלה, אבטחת הכנסה וכדומה).
- ב. מימון ההכשרה: קיים מגוון רב של אפשרויות, החל בתשלום שכר לימוד מלא ע"י הלומד (כמקובל במוסדות פרטיים), ועד לימוד על-חשבון הממשלה (המקובל במוסדות ההכשרה הממשלתיים). מימון ממשלתי יכול להינתן גם למי שלומד במוסד שאיננו ממשלתי.
- ג. אוכלוסיית היעד: במקרים רבים המוסדות מקבלים להכשרה לומדים מקבוצות אוכלוסייה מסוימות בלבד, כגון: מובטלים, עניים, עולים חדשים, נכים, תחום גילים מסוים וכדומה.
- ד. רוחב ההכשרה: הכשרה היא צרה כאשר היא מכשירה לתפקיד מסוים בלבד, ורוחבה גדל ככל שגדל מגוון התפקידים המתאים לבוגרי ההכשרה.
- ה. תחום ההכשרה: הענפים בהם אמורים המסיימים למצוא תעסוקה, כגון: מחשבים, מטפלות סיעודיות, עץ, אלקטרוניקה וכדומה.
- ו. תנאי קבלה להכשרה: כגון, גיל, לימודים קודמים, אבטלה וכדומה.

ניתן למיין את המוסדות העוסקים בהכשרות מקצועיות לפי הסוגים הבאים:

1. מוסדות ממשלתיים להכשרה מקצועית, כאשר מרבית פועלים במסגרת משרד התמ"ת.
2. מכונים פרטיים, אשר מטרתם עיסוקית.
3. עמותות ומלכ"רים העוסקים בהכשרה מקצועית.
4. מפעלים יצרניים אשר במסגרת פעילותם הרגילה מקיימים תוכניות הכשרה מקצועיות אשר אינן מיועדות לעובדי המפעל.
5. עמותות ומלכ"רים אשר עיקר עניינם בתחום האקדמי, אך מקיימים אף פעילות של הכשרה מקצועית.

מדדי הצלחה מקובלים לאמידת טיב המוסד להכשרה מקצועית הם אלו: שיעור הבוגרים המוצאים תעסוקה, שיעור הבוגרים המועסקים במקצוע אותו למדו, שיעור השינוי בשכר הבוגרים ביחס לשכרם ללא ההכשרה. השימוש במדדים אלו חייב להיות מושכל ולהתחשב במאפיינים של אוכלוסיית היעד.

מתודולוגיה

איסוף נתונים על מדגם של המוסדות הרבים הקיימים בארץ והעוסקים בהכשרה מקצועית. לגבי כל מוסד יאספו נתונים בהתאם לנקודות שצוינו בסעיף הקודם. נתונים אלו ינותחו סטטיסטית על-מנת לקבל ניתוח השוואתי של פעילות המגזר השלישי בתחום ההכשרות המקצועיות.

ממצאים

ממצאים ראשוניים מלמדים:

- א. מוסדות המגזר השלישי במקרים רבים אינם ממקדים את פעילותם באוכלוסיית יעד במצוקה או בעייתית, אלא פונים לציבור הרחב בדומה למוסדות פרטיים.
- ב. מוסדות המגזר השלישי אינם מציעים את שירותיהם במחירים הנמוכים משמעותית מאלו של מוסדות פרטיים.
- ג. מדדי ההצלחה של מוסדות המגזר השלישי בממוצע גבוהים מאלו של המוסדות הממשלתיים, אך נמוכים מאלו של המוסדות הפרטיים.
- ד. מוסדות המגזר השלישי נוטים להציע הכשרה "רחבה" יותר מזאת המוצעת ע"י המוסדות הפרטיים.

**"חנוך נערינו על פי דרכינו" – מעורבות ארגוני הורים במערכת החינוך:
מקרה המבחן של ארגון ה.ל.ה**

גל אריאלי, המחלקה לממשל ורעיון מדיני, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

בתחום החינוך, כמו בתחומים רבים אחרים, נסיגת המדינה בשנים האחרונות הובילה להפיכת ארגוני החברה האזרחית למנגנוני תיווך מרכזיים. מעורבות הולכת וגוברת של ההורים בנושא החינוך מבטאת תהליך דמוקרטיזציה תוך יצירת שקיפות ונגישות לקבוצות ההורים אך מנגד זהו תהליך המחדד שאלות של סולידאריות חברתית, אינטרס ציבורי וטובת הכלל. בעוד שקיימים ארגונים רבים המקדמים את האינטרסים של השכבות המבוססות בתחום החינוך, בעיקר בפעילות ברמה המקומית, מעטים הם הארגונים המתמקדים בשכבות מוחלשות. מחקר זה מתמקד בארגון ה.ל.ה הפועל להעצמה וייצוג הורים משכבות לא מבוססות למעורבות בתחום החינוך משנת 1987. מטרת המחקר היא לבחון את פוטנציאל ההשפעה של הארגון לאור משאבי הארגון ודרכי פעולתו. המסגרת התיאורטית של המחקר מתבססת על התיאוריה של גיוס המשאבים תוך התמקדות במשאבי הארגון, נגישותו למקבלי החלטות, ואסטרטגיות הפעולה בהן הוא נוקט בסביבה הפוליטית בה הוא פועל.

שיטת המחקר מבוססת על מקרי מבחן מייצגים של פעילות הארגון בתחום החינוך המיוחד, בסוגיית הקמתם של בתי ספר עיוניים בשכונות ובעיירות הפיתוח ובמאבקים כנגד סגירת בתי ספר שונים בפריפריה. מקורות המידע מבוססים על מסמכי הארגון, סקירת עיתונות מקומית וארצית, ראיונות עם בעלי תפקידים בארגון ועם הורים, עבודת מחקר והערכה של הארגון שנערכה על ידי קרן Novib וניתוח פרוטוקולים של ישיבת החינוך של הכנסת.

ממצאי המחקר מעידים כי המשאב המרכזי של הארגון הוא יכולת הגיוס של ההורים לנושא החינוך והעצמתם לפעולה עצמאית בתחום החינוך ברמה המקומית. משאב זה מפצה על מיסוד נמוך ועל משאבים חומריים מעטים של הארגון. עם זאת, משאב זה מתורגם בעיקר להשפעה על מדיניות חינוכית ברמה המקומית בממדים של שקיפות המערכת החינוכית אך תביעות להקצאת משאבים ברמה הארצית נותרו ללא מענה. השפעתו המוגבלת של הארגון ברמת הקצאת המשאבים מחדדת את המתח בין האינטרסים הפרטיקולאריים של ארגוני הורים המקדמים את חינוך ילדיהם אל מול האינטרס הציבורי הכולל. ארגון הלה מנסה לבלום את תהליכי ההפרטה במערכת החינוך אך עיקר השפעתו מתבטאת היכן שתביעותיו עולות בקנה אחד עם הלך הרוח במערכת החינוך - ליברליזציה של המערכת, אותה ליברליזציה אשר פועלת בד בבד לנסיגתה של המדינה ממחויבותה לחינוך כלל אזרחי. המעורבות של האוכלוסיות המוחלשות בפעילות ארגון הלה עשויה לתרום ל"הון החברתי" ולהעצמתם של קבוצות אלו אך בהעדר הון פרטי ובהעדר הון ציבורי מעורבות זו מתורגמת להשפעה חלקית באותם תחומים שאינם דורשים הון ציבורי.

**The Role of International Non Government Organizations in
Economic Development, Peace, and Human Security: A comparative Analysis of
the World Bank and UNRWA's Aid Operations.**

Prof. Nitza Nachmias, Division of Management & Public Policy, University of Haifa

Purpose of the research:

To examine the effectiveness of international NGOs aid operations to the Palestinians.

Methodology: a comparative analysis of the *modus operandi* of the World Bank and UNRWA. The research establishes correlations between the *modus operandi* of the two organizations and their levels of success. The research is based on the two organizations annual and semi-annual reports and on personal interviews.

Findings:

I. While UNRWA and the World Bank share the same three main objectives, namely, to promote economic development, support the peace process and advance the human security of the Palestinian community, the two international NGOs conduct their operations and pursue their goals in very different ways.

II. The research found substantial differences in (a) the organizational structure of the two organizations and (b) their management policies and practices.

III. UNRWA maintains a bureaucracy of over 23,000 employees that provides education, health and relief services to the refugee community. The World Bank maintains a rudimentary staff of program managers and the execution of the programs is subcontracted to local NGOs and municipalities.

IV. Unlike UNRWA, the World Bank operations promoted entrepreneurship and economic sustainability. UNRWA's operation, unfortunately, promote dependence.

V. The research evaluates the effects of the "World Bank – Palestinian NGO" pilot project that was launched in 1998 and is still in operation. The project has proven to be an important factor in the empowerment of the Palestinian civil society.

תכונות ארגוני המגזר השלישי בישראל בעידן של הפרטה חלקית ומיסחור

אסתר זיכלינסקי, עו"ס, סטודנטית לדוקטורט - אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

בשני העשורים האחרונים כתוצאה משינויים כלכליים, חברתיים ופוליטיים נבלמה התפתחותה של מדינת הרווחה במדינות המערב ובישראל והחלה להתפתח מדיניות חברתית חדשה, המתבססת במידה רבה על עקרונות השוק. בד ובד חל גידול ניכר במספר ארגוני המגזר השלישי בעולם ובישראל, צמיחה אותה נהוג לכנות "מהפכת ההתאגדות העולמית".

מדיניות זו משנה את היחסים בין ארגוני המגזר השלישי לבין הממשלה ומעודדת תחרות בין ארגוני המגזר השלישי לבין עצמם וכן עם ארגונים עסקיים המעוניינים לזכות במכרזי הממשלה ודוחפת אותם לאמץ דרכי פעילות של המגזר העסקי.

מטרת המחקר היא לבחון את השינויים שחלו בתכונות המסורתיות של ארגוני מגזר שלישי, (שליחות חברתית, התנדבות, השתתפות והשפעה, מבנה ארגוני אופקי ומבוזר, הון חברתי), בעקבות תהליכי ההפרטה החלקית והמיסחור.

אוכלוסיית המחקר כללה 35 ארגונים מאזור המרכז וירושלים, הקיימים לפחות 10 שנים המספקים שירותים בשלושה תחומים: קשישים, נשים, ילדים ונוער, בסך הכל השתתפו 100 מרואיינים. כמו כן, נותחו המאזנים של 30 ארגונים המתייחסים לשנים 1997 ו-2001.

מסקנות מרכזיות:

- תהליכי ההפרטה החלקית גרמו להפיכת ארגונים וולונטריים ממסדיים לזרוע ביצועית של הממשלה. ארגונים אלו מאופיינים בשחיקה משמעותית של מעמד המתנדבים תוך כדי העצמתם של אנשי מקצוע בשכר, ובעיסוק כמעט בלעדי באספקת שירותים. כזרוע ביצועית של הממשלה הם מאופיינים בהון חברתי מקשר גבוה מאוד לעומת הון חברתי מלכד ומגשר נמוך.
- תהליכי מסחור מייצרים ארגונים וולונטריים מסחריים המשרתים בעיקר אוכלוסייה ממעמד הביניים. הם מעודדים את יצירתה של מערכת שירותים כפולה בתוך המגזר השלישי, המתבססת על אספקת שירותים דיפרנציאליים לאוכלוסיות בעלות מעמד כלכלי שונה.
- תהליכי הפרטה חלקית שוחקים את מעמדם של המתנדבים ומצמצמים את ההון החברתי המלכד. לעומת זאת תהליכי מסחור אינם שוחקים את מעמדם של המתנדבים ומעודדים הון חברתי מלכד.
- ארגונים וולונטריים מסורתיים, מצליחים לשמור טוב יותר על התכונות הייחודיות של ארגוני מגזר שלישי.
- תהליכי ההפרטה החלקית והמסחור מחזקים את הנטייה להון חברתי מגשר נמוך המאפיין את האופי הסקטוריאלי של ארגוני המגזר השלישי בישראל, תוך כדי חיזוקו של ההון החברתי המקשר.

הערכה בארגוני המגזר השלישי – תמונת מצב

ד"ר חגי כץ והילה יוגב, המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי;
ד"ר ברברה רוזנשטיין וזהבה סער, איל"ת - אגודה ישראלית להערכת תוכניות

הערכת תוכניות ותוצאות הפכה להיות מרכיב חשוב ונפוץ בעבודתם של ארגוני שירותי אנוש רבים, והיא מוצגת בספרות המקצועית כמרכיב בסיסי בניהולם ובפיתוח תוכניות חברתיות. גם בספרות הניהולית של המגזר השלישי מקבל נושא ההערכה מקום חשוב. בנוסף לכך, גופים מממנים רבים, מהממשלה ומהמגזר הפרטי, מפעילים לחץ על ארגוני מגזר שלישי לקיים הערכה שיטתית של התוכניות שהם מפעילים, כקריטריון להענקת או להמשכת המימון. יחד עם זאת, נוצר הרושם כי ארגונים רבים במגזר השלישי אינם מקיימים הערכה כלל, וכי רבים מאלו שאכן עושים זאת אינם מקדישים להערכה תשומת לב, זמן ומשאבים מספיקים. מצב זה עלול להפחית את איכות השירותים שהם מעניקים ולהפחית את האטרקטיביות שלהם בעיני מממנים שונים. עד כה לא נבדק הרושם הזה באופן שיטתי, ואיננו יודעים אם אכן הוא מדויק או שמא הערכת תוכניות ותוצאות היא תופעה שכיחה יותר בקרב ארגוני מגזר שלישי ממה שמקובל לחשוב. המחקר שנציג פה בוחן את מצב ההערכה בארגוני מגזר שלישי בישראל, במטרה לתת תמונת מצב ראשונה באשר להיקף ואופי התופעה בארץ.

מטרת המחקר היא למפות את תמונת ההערכה בקרב ארגוני מגזר שלישי משתי נקודות ראות משלימות – מצד הארגונים - לבחון מי מהם מבצעים הערכה וכיצד, ומצד המעריכים - לבחון מי מהם מבצע הערכה בארגוני מגזר שלישי וכיצד הם מתרשמים מהיישום של הערכה במגזר השלישי בהשוואה למגזרים אחרים. לצורך זה עושה המחקר שימוש בשני כלים. הראשון הוא ניתוח תוכן של ראיונות חצי פתוחים עם כמאה ארגונים ממגוון תחומים ומגוון טיפוסים ארגוניים (גדולים/קטנים, שירותים/סינגור, צעירים/ותיקים, וכו') שנאספו במסגרת פרויקט "תצפית למגזר השלישי" של המרכז הישראלי לחקר המגזר השלישי באוניברסיטת בן גוריון בנגב. במסגרת הראיונות בפרויקט זה נשאלו הארגונים האם הם מקיימים הערכה, והתבקשו לתאר את ההערכה ולהעריך את תרומתה. הממצאים ייבחנו לאור מאפייניהם השונים של הארגונים, כגון מקורות מימון, תחומי הפעילות וסוגי התכניות שהם מפעילים, גודל הארגון, ומאפיינים ארגוניים רלוונטיים נוספים. הכלי השני הוא סקר של חברי ארגון איל"ת – אגודה ישראלית להערכת תוכניות. אנו נשאל את חברי הארגון כמה מהם מקיימים הערכה בארגוני מגזר שלישי, ונבקשם להתייחס לסוגיות שונות בקיום הערכה בארגוני מגזר שלישי (תוך השוואה לארגונים ממגזרים אחרים) ולשימוש שעושים הארגונים בתוצאות ההערכה.

הממצאים משני מקורות המידע הללו ישולבו בכדי לתת תמונה מקיפה של ביצוע הערכת תוכניות בארגוני מגזר שלישי בישראל, היקפיה ומאפייניה, וישמשו כדי לבחון אם הרושם שהערכה אינה מיושמת דיה במגזר השלישי הוא אכן מדויק.

שביעות רצון ומחויבות לארגון בארגוני מע"ש במגזר שלישי

ד"ר ענת פרוינד וענת בן-צבי, ביה"ס לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה

מטרות המחקר: מדינת ישראל, מאז הקמתה, ראתה עצמה שותפה להבטחת שלומם של אזרחיה ככלל, ושל אוכלוסיות חלשות בפרט. בהמשך לכך, השרות לטיפול באדם המפגר חרט על דגלו את שיפור השירותים הניתנים לאנשים עם פיגור שכלי ומשפחותיהם. בישראל קיימים, משנות השישים, מרכזי תעסוקה שיקומיים (מע"ש), שמהווים מסגרת תעסוקה מוגנת לאוכלוסייה בגיל העבודה (+21), הלוקה בפיגור שכלי ומתגוררת בקהילה. החל משנות השמונים התגברה בישראל המגמה של בניית מגזר שלישי רחב יותר על חשבון המגזר הציבורי בשירותים חברתיים בכלל ובשירותי מע"ש בפרט. מטרת המחקר לבחון היבטים שונים הנגזרים ממעבר לאספקת שירותי רווחה אלה באמצעות ארגוני המגזר השלישי.

מסגרת מושגית-תיאורטית: עבודה זו התמקדה בשני עולמות תוכן בתחום עמדות עובדים כלפי עבודה: שביעות רצון מעבודה ומחויבות ארגונית הן האפקטיבית והן המשכית. בהתבסס על תיאוריות שנסקרו ועל ממצאי מחקרים המדווחים בספרות, נגזרו השערות המחקר אודות הקשר בין המשתנים האישיים (מגדר, גיל, השכלה, וותק וארץ מוצא), משתני עמדות העבודה (שביעות רצון ומחויבות ארגונית, אפקטיבית והמשכית) של מדריכים העובדים במסגרות מע"ש.

מתודולוגיה: אוכלוסיית המחקר כללה 147 מדריכי מע"ש מכל רחבי הארץ. כ-74 העובדים במגזר השלישי ו-73 העובדים במגזר הציבורי. ממצאי המחקר מראים הבדלים מובהקים בין המגזרים בעמדותיהם של מדריכי מע"ש כלפי עבודתם, כאשר עובדי המגזר השלישי הראו מחויבות לארגון (אפקטיבית והמשכית) גבוהה מאלו של עובדי המגזר הציבורי.

ממצאים: ממצאי המחקר משמעותיים מאחר והמדריכים הם המרכיב החשוב ביותר בהבטחת טיפול אישי ומקצועי המותאם ליכולותיו האישיות של האדם עם הפיגור השכלי, המועסק במסגרות המע"ש. מחויבות ארגונית גבוהה של המדריך, אם בשל מחויבות אפקטיבית גבוהה ואם בשל מחויבות המשכית גבוהה, היא חשובה כי היא מבטיחה שירות טוב יותר לאנשים עם הפיגור השכלי, שעבורם הוקמו מסגרות המע"ש ובשבילם נעשה ניסיון מתמיד בשיפור השירות השיקומי ומעבר למסגרות מגזר שלישי, של ארגוני המע"ש בארץ.

ארגוני החברה האזרחית בנסיונות לניהול ויישוב השסע הדתי חילוני

בת חן וינהבר, ראש המכון ליזמות בחינוך-מגזר שלישי, מגזר עסקי ובתי ספר במכללה האקדמית בית ברל, ואוניברסיטת בר-אילן התוכנית לניהול ויישוב סכסוכים

השסע הדתי-חילוני, בהשוואה לשסעים האחרים המפלגים את הציבור היהודי בישראל, נתפס כשסע עמוק ביותר (אריאן ואחרים 2003, אריאן ואחרים 2006, כהן וזיסר 2003). במחצית השנייה של שנות התשעים, לאחר רצח ראש ממשלת ישראל, יצחק רבין ז"ל, ניכרה צמיחתן של התארגנויות אזרחיות מגוונות ורבות העוסקות ביחסים בין דתיים וחילוניים ובניסיונות למתן את השסע ולחפש דרכים להסדרתו מחוץ למערכת הפוליטית. נכון לשנת 2001, היו קיימות עשרות רבות של התארגנויות, ברובן עמותות, המצהירות על עצמן כעוסקות בנושא.

שאלת המחקר התיאורטית היא: האם, ובאיזו מידה, מצליחים ארגוני החברה האזרחית המתמקדים בשסעים אידיאולוגיים לגבש, לנסח ולהפעיל חלופות הסדריות (ממתנות ומפשרות) משמעותיות בתנאים של קיטוב והסלמה במערכת הפוליטית? שאלת המחקר האמפירית מתייחסת למקרה הבוחן של השסע הדתי-חילוני בעשור שלאחר רצח רבין?

מחקר זה מציע את דגם "פירמידת החברה ההסדרית" כמודל ניתוח ומיפוי פעילות אזרחית בתחום ניהול ויישוב סכסוכים בחברה רב-תרבותית. דגם הנשען על מונחיו של שגיא (תשס"א, תשס"ב, תשס"ו, 1999), המבחין בין שיח זכויות לבין שיח זהות. תיאוריות נוספות המרכיבות את מודל הפירמידה מורכבות מתיאוריות מרכזיות בניהול ויישוב סכסוכים: תיאורית המידע, תיאורית המגע, בניית הסכמות, דפוסי הפוליטיקה ההסדרית ותיאוריות של היכרות ושיתוף.

ממצאי המחקר עולה כי נכון לשנת 2006, מרבית ארגוני ההידברות אינם עוסקים עוד בהידברות ומיעוטם שעדיין עוסקים בה, עושים זאת בהיקפים זניחים. קהל היעד העיקרי של הארגונים הוא הצד החילוני בחברה הישראלית ולעומתו, הצד הדתי סגור כיום בפני מרבית ניסיונות ההדברות. פעילות החברה האזרחית מוסיפה להתנהל "מלמטה כלפי מעלה" ואינה זוכה למענה. נראה כי כל עוד לא יתרחשו תהליכים מקבילים, מלמעלה כלפי מטה ומלמטה כלפי מעלה, אין ביכולתה של החברה האזרחית בישראל להשפיע באופן מהותי על השסע הדתי-חילוני בישראל.

ארגוני מגזר שלישי בחינוך

רינת בן נון, דוקטורנטית בחוג לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, והמכון ליזמות בחינוך-מגזר שלישי- מגזר עסקי ובתי ספר, המכללה האקדמית בית ברל

בעשור האחרון התפתחה תופעה של ארגוני מגזר שלישי המציעים לבתי ספר ממלכתיים תוכניות לימודים פדגוגיות. התוכניות עוסקות במגוון רחב של תחומים שניתן לחלק אותם לשלושה תחומים עיקריים: העשרה- כגון מתמטיקה, שפות, מדעי חלל, איכות סביבה ומורשת. ערכים- כגון חינוך לדמוקרטיה, חינוך להומוניזם, גישור, מנהיגות ויהדות והתחום הטיפולי מבעיות נשירה ובעיות רווחה וסעד.

התופעה התפתחה בד בבד עם הקיצוץ בשעות לימוד והמעבר ליום לימודים ארוך שהצריך את בתי הספר למצוא מענה לקיצוצים מחוץ לתוכניות מחוץ למערכת החינוך. אך לא הקיצוצים בלבד פתחו את שערי בתי הספר למגוון הארגונים. יש רצון של בתי הספר וועדי ההורים לגוון את תוכניות הלימודים ולהתחבר לפעילויות של ארגונים גדולים ועסקים.

לצד העושר התוכני והמשאבים החומריים והכספיים שנכנסים למערכת החינוך מהמגזר השלישי קיימות מספר סוגיות ערכיות ומקצועיות שיש לתת עליהן את הדעת. כיום אין כלל פיקוח על המקצועיות של ארגונים אלו, ואו על תכניהם. בעיה נוספת היא חלוקה שוויונית של משאבי הארגונים בין בתי הספר.

בנוסף לבעיות אלו קיימות בעיות מקצועיות-פדגוגיות שבין התוכניות הפדגוגיות החיצוניות לבין "חדר המורים".

המכון ליזמות בחינוך במגזר השלישי במכללה האקדמית בבית ברל הוקם על מנת לחקור את התופעה ולהציע דרכי הכשרה והסדרה בנושא לכל הגורמים המעורבים בהפעלת הארגונים בבתי הספר.

המשימה הראשונה שהמכון עוסק בה היא הקמת מאגר מידע בנושא עמותות וארגונים עסקיים אלו, וקטלוגם בהתאם לנושאים רלוונטיים להבנת התופעה והשפעותיה על מערכת החינוך. עד כה אותרו כ- 400 עמותות שמציעות תוכניות פדגוגיות במגוון רחב של נושאים.

הבעיה העיקרית באיתור הארגונים נובעת מכך שרבים מהם אינם ארגוני חינוך כלל אלא ארגונים העוסקים בנושאים ערכיים כגון איכות סביבה, מעמד האישה, דמוקרטיה. ארגונים אלו מפתחים תוכניות לימודים לבתי ספר כחלק מאסטרטגיית השיווק שלהם.

**פעילות סינגור-פוליטי של ארגוני מגזר שלישי
המספקים שירותים חברתיים**

מיכל אלמוג-בר ופרופ' הלל שמיד, ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית,
האוניברסיטה העברית בירושלים

במחקר נבחנה פעילות הסינגור-הפוליטי של ארגוני המגזר השלישי המספקים שירותים חברתיים בישראל. פעילות סינגור-פוליטי הוגדרה ככל ניסיון להשפיע על החלטות ממשלתיות או מוסדיות כדי לקדם מטרה או אינטרס קולקטיבי. מדובר בפעילות הכוללת ניסיונות המכוונים לשינוי מדיניות קיימת או עתידית (Reid, 1999, Ezell, 2001).

למרות הגידול הדרמטי שחל בישראל בשני העשורים האחרונים במספר ארגוני המגזר השלישי ובהיקפי פעילותם, לא קיים ידע מחקרי מקיף ושיטתי אודות היקפי פעילות הסינגור-הפוליטי של ארגוני המגזר השלישי. החסך בידע מחקרי מתחדד לאור היקפי הפעילות הגדלים של ארגוני מגזר שלישי במדינת הרווחה הישראלית בשני העשורים האחרונים. כך, למרות שחלק נרחב משירותי הרווחה אותם מספקת המדינה לאזרחיה מסופקים באמצעות ארגוני מגזר שלישי, קיים ידע מועט ביותר לגבי יכולת השפעה של ארגונים אלה על המדיניות הממשלתית בנוגע לשירותים המסופקים על ידם ובהתייחס לאוכלוסיות אותן הם מייצגים ולהן מסופקים שירותיהם. לפיכך מטרת המחקר הן:

- מיפוי ראשוני של פעילות הסינגור הפוליטי המתבצעת בארגוני מגזר שלישי, תוך בחינת היקפיה מתוך כלל הפעילות הארגונית.
- בחינה ראשונית של מאפייני הפעילות הפוליטית של הארגונים, שיטות הפעולה, הקשריה הארגונים והשפעותיה.

המחקר הקיף 96 ארגוני מגזר שלישי שנחלקו לארבע קבוצות שונות: ארגונים המספקים שירותים לילדים, לקשישים, לאנשים עם מוגבלויות ולנשים. הנתונים אודות פעילות הסינגור-הפוליטי נאספו באמצעות ראיונות עומק מובנים למחצה עם בעלי תפקידים בכירים בארגונים. ממצאי המחקר מצביעים על רמת פעילות סינגור-פוליטי מוגבלת בארגונים המספקים שירותים חברתיים. עוצמת פעילות הסינגור-הפוליטי של הארגונים היא בינונית והיא מתרחשת רק לעתים. נושאי פעילות הסינגור-הפוליטי אינם מרכזיים בחיי הארגונים. הנגישות של הארגונים למחוקקים, קובעי מדיניות ברמת הממשל המרכזי והמקומי, אף היא מוגבלת וכמוה מידת השימוש בשיטות פעולה שונות בהן נוקטים הארגונים (ביניהן פעילויות שדולה בכנסת, בממשלה, ברשויות המקומיות, מול אמצעי התקשורת, ייזום חקיקה חדשה ופעילויות מחקר והסברה). ממצאים אלה נכונים גם לגבי תפישת ההשפעה שיש לארגונים בנוגע להעלאת נושאים לסדר היום הציבורי, לעיצוב וליישום מדיניות ציבורית. במחקר נבדקו אף קשרים בין משתני רקע שונים כמו תלות בכספים ממקורות ציבוריים, ותק הארגון, גודלו ומספר המתנדבים בו, לבין מידת ההשפעה הפוליטית. הקשרים המובהקים ביותר נמצאו בין תלות בכספים שמקורם הרשות המקומית ומספר המתנדבים לבין עוצמת הפעילות הפוליטית. ככל שהארגונים תלויים יותר בתקציבי הרשות המקומית כן פעילותם מוגבלת יותר. לעומת זאת, נמצא שלמתנדבים השפעה חיובית על פעילותם זו: ככל שמספרם גדול יותר כן עולה עוצמת הפעילות הפוליטית.

**התנדבות ומעורבות בחברה הישראלית:
מחקר באזורי שותפות 2000 של הסוכנות היהודית**

דורית בן-ברוך, בית הספר לניהול אוני' חיפה, מנכ"ל Elixir – מחקר יעוץ והדרכה, ועידית מיכאלי, תוכנית שותפות 2000, המחלקה לישראל בסוכנות היהודית

הסוכנות היהודית ערכה בשנת 2006 סקר כלל ארצי שהקיף 1830 משקי בית באזורים שבהם מתקיימת פעילות של תוכנית שותפות 2000. המחקר התבצע כמשאל טלפוני. הדגימה בוצעה במבנה רב שלבי כאשר תחילה נבחרו אשכולות המייצגים את טווח הפעילות של התוכנית לרבייה השונים על בסיס משתנים סוציודמוגרפיים ואחרים (כך למשל ישובים שבעבר השתייכו לפרויקט שיקום שכונות, שותפויות ותיקות/ צעירות, ערים גדולות, התיישבות כפרית וכד'). מכל שכבה נדגמו באקראי מס' ישובים המהווים מדגם מייצג לפעילות המוגדרת בבסיס הבחירה של האשכול. בכל קהילה בוצע מדגם אקראי מייצג של משקי בית. הסקר בוצע בקרב אוכלוסייה יהודית המצויה בטווח הגילאים 13 ומעלה.

"שותפות 2000" היא תכנית הדגל של הסוכנות היהודית בתחום הקשר בין הקהילות בתפוצות והחברה בישראל. כיום קיימות 45 שותפויות המחברות אזורי שותפות בישראל עם כ-550 קהילות ברחבי העולם. שותפות 2000 שפה לה למטרה לחזק ולהרחיב את מעגל הקשרים בין יהדות התפוצות לחברה הישראלית.

ועדות ההיגוי של שותפות 2000 מורכבות ממנהיגים מהאזור בישראל ומהקהילה השותפה בתפוצות. המחלקה לישראל פועלת באופן אינטנסיבי לשלב מנהיגים מתנדבים ישראלים כיושבי ראש הועדות. בראשן של חלק מועדות ההיגוי עומדים כיום מנהיגים מתנדבים ישראלים עומדים הפועלים לצד עמיתיהם מקהילות התפוצות.

מבין מטרת המחקר, שנערך ע"י המחלקה לישראל שבסוכנות היהודית: לזהות את מידת ההכרות והמעורבות עם התוכנית; לבחון את מידת ה נכונות להשתתף בפעילות התנדבותית במסגרת התוכנית וכן מימדים של קיומו של הון חברתי (מעורבות ורצון לתרום לאזור/ מקום המגורים; ללמוד על עמדותיהם של המשתתפים כלפי תושבים אחרים באזור המגורים, תחושת בית במקום המגורים ועוד).

קשר עם יהדות התפוצות-38% הביעו נכונות במידה רבה- רבה מאוד ליטול חלק בפעילות בתחום חיזוק הקשר עם יהדות התפוצות. מס' השעות החודשיות שהיו מוכנים להקדיש לפעילות זו בחודש הוא 6.61 בממוצע (ס"ת: 9.88). המשתתפים רואים חשיבות רבה בפיתוח הקשר עם יהדות התפוצות. 74% מהמשתתפים רואים חשיבות רבה עד רבה מאוד בפיתוח וחיזוק הקשר עם יהדות התפוצות.

מעורבות והכרות עם פעילות הסוכנות היהודית ותוכנית "שותפות 2000" -ב-9% ממשקי הבית דווח על השתתפות אדם אחד לפחות בפעילות המתקיימת במסגרת שותפות 2000 (בעבר ובהווה). מרביתם המשתתפים עשו זאת בתחום פעילות "גשר חי" (משלחות, אירוח משלחות).

עוד מעלה הסקר כי בקרב כלל המשתתפים 35% מייחסים חשיבות רבה עד רבה מאוד למעורבות בתוכניות דוגמת "שותפות 2000". 32.44% דווחו כי היו מעוניינים ליטול חלק בתוכנית "שותפות 2000", מעוניינים להשתלב בפעילותה בעתיד במידה רבה עד רבה מאוד. התחומים שבהם היו מבקשים להשתלב: מסגרת משלחות וחינוך. מסגרת הזמן החודשית הממוצעת שהיו מוכנים להקדיש לפעילות כ-10 שעות סה"כ.

באופן כללי, עפ"י המחקר, שיעור המעורבות הקהילתית הקבועה (10 פעמים ויותר והשתתפות קבועה בפעילות בתקופה שעולה על שנה) בפעילות קהילתית שכיחה יותר בקרב גילאי 19-25 (26.17%), בעלי השכלה אקדמית (18.22%), מרואיינים אשר אינם מועסקים (16.83%), מרואיינים אשר הגדירו את הכנסתם כמעל הממוצע (19.83%), דתיים-חרדיים (22.87%), אוכלוסייה ותיקה (19.38%) וגברים (21.48%).

נמצא כי 10% מהמשתתפים נוטלים חלק בפעילויות התנדבות מהם כ-40% מתנדבים למשמר האזרחי.

המחקר מעלה עוד כי קיימים פערים בין תחושת ההשפעה בפועל על הנעשה בקהילה המקומית ובין הרצון והנכונות להשפיע. כך עולה כי בעוד ההשפעה בפועל על מקום המגורים נמצאה כבעלת עוצמה ממוצעת נמוכה הרצון להשתתף ולהשפיע נמדד בעוצמה ממוצעת בינונית. מכאן, כי האוכלוסייה בקהילות המקומיות שנטלו חלק בסקר מעוניינות יותר להשתתף ולהשפיע על הנעשה באזור המגורים.

ממצאי המחקר מצביעים על נכונות להקצאת 7.65 שעות בחודש בממוצע לפעילות ההתנדבותית הציבורית באזור המגורים.